

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	1
2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES	2
3. BESTAANDE SITUATIE, AUTONOME ONTWIKKELING EN KNELPUNTEN	3
3.1 Algemeen	3
3.2 Water en bodem	3
3.3 Natuur.....	4
3.4 Landbouw.....	4
3.5 Recreatie	5
3.6 Landschap, waaronder bos en cultuurhistorie	5
3.7 Leefbaarheid.....	5
4. BELEID, BESLUITVORMING EN DOEL.....	6
4.1 Beleid en besluitvorming	6
4.2 Doel.....	7
5. ALTERNATIEVEN.....	8
5.1 Algemeen.....	8
5.2 De ontwikkeling en beschrijving van alternatieven.....	8
5.2.1 Beschrijving van alternatieven	9
5.2.2 Meest milieuvriendelijke alternatief.....	10
6. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU.....	11
6.1 Algemeen.....	11
6.2 Water en bodem	11
6.3 Natuur.....	12
6.4 Landschap en cultuurhistorie	12
6.5 Leefbaarheid.....	12
7. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN	13
8. LEEMTEN IN INFORMATIE	13
9. EVALUATIEPROGRAMMA	14
10. VORM EN PRESENTATIE	14
11. SAMENVATTING VAN HET MER.....	15

1. INLEIDING

De Landinrichtingscommissie de Peelvenen wil een landinrichtingsplan opstellen voor een gebied op de grens van Limburg en Noord-Brabant. Het gaat om het noordelijk deel van de Peelvenen¹, het gebied in en rond de Deurnsche Peel en de Mariapeel met een oppervlakte van circa 6.000 ha. De plannen betreffen onder meer de ontwikkeling van natuur en bos op huidige landbouwgronden ter grootte van 1.178 ha.

Bij brief van 24 mei 2000 is de Commissie voor de milieueffectrapportage (m.e.r.) door Gedeputeerde Staten van Limburg in de gelegenheid gesteld om advies uit te brengen over de richtlijnen voor het milieueffectrapport (MER)². De m.e.r.-procedure ging van start met de kennisgeving van de startnotitie in de Staatscourant van 30 mei 2000³. Naast de startnotitie heeft de Commissie ook kennis genomen van de projectnota⁴.

Dit advies is opgesteld door een werkgroep van de Commissie voor de m.e.r.⁵. De werkgroep treedt op namens de Commissie voor de m.e.r. en wordt verder in dit advies 'de Commissie' genoemd. Het doel van het advies is om aan te geven welke informatie het MER moet bevatten om het mogelijk te maken het milieubelang volwaardig in de besluitvorming mee te wegen.

De Commissie heeft kennis genomen van de inspraakreacties en adviezen⁶, die zij van het bevoegd gezag heeft ontvangen. In dit advies verwijst de Commissie naar een reactie wanneer deze naar haar oordeel:

- informatie bevat die in het MER opgenomen moet worden of die nader onderzocht moet worden, zoals informatie over specifieke lokale milieu-omstandigheden;
- belangrijke vragen en discussiepunten naar voren brengt, bijvoorbeeld over te onderzoeken alternatieven.

¹ Het opstellen van een landinrichtingsplan voor het zuidelijk deel van de Peelvenen, met daarin gelegen nationaal park "Groote Peel", zal na afronding van het plan voor het noordelijk deel worden opgestart.

² Zie bijlage 1.

³ Zie bijlage 2.

⁴ Projectnota voor het gebied Peelvenen. Streekcommissie Peelvenen, november 1999.

⁵ De samenstelling hiervan is gegeven in bijlage 3.

⁶ Bijlage 4 geeft hiervan een lijst.

2. HOOFDPUNTEN VAN HET ADVIES

Voor het MER vraagt de Commissie bijzondere aandacht voor de volgende onderwerpen.

Concretisering doelen

In het MER moet duidelijk worden welke natuurdoeltypen op welke plaatsen worden nagestreefd en welke abiotische voorwaarden hiertoe moeten worden gerealiseerd. Tevens dient aangegeven te worden of behoud/versterking van cultuurhistorische waarden, naast natuur onderdeel uitmaakt van de hoofdoelstelling. Ook overige milieudoelen en de doelen voor recreatie, landbouw, landschap en leefbaarheid moeten zoveel mogelijk vertaald in concrete toetsingscriteria in het MER beschreven worden, met aandacht voor de samenhang tussen (conflicterende) doelen⁷.

Voor zowel de doelen als overige zaken dient onderscheid gemaakt te worden tussen het centrale deel van de herinrichting en de randen (deelgebieden), met het oog op detaillering (fijner in het centrale deel en grover daarbuiten) en fasering.

Alternatieven

Een belangrijke vraag is hoe het realiseren van het gewenste natuurdoeltype in het centrale deel (hoogveen) in overeenstemming is te brengen met het gewenste behoud van het dorpsgezicht en de ontginningsstructuur (wijken, vaarten) en het welbevinden van de bewoners van Griendsveen en Helena-veen. Alternatieven zullen vooral daarop betrekking moeten hebben. Verschillen tussen varianten kunnen betrekking hebben op het tempo en de mate van zekerheid van realisatie. Als voorbeeld kan dienen het omgaan met in de bodem opgehoopte nutriënten in relatie tot natuurontwikkeling; als het snel en zeker moet, is afgraven bijvoorbeeld nodig; als het trager mag met risico's is uitmijnen van de grond (door beheerslandbouw) mogelijk een optie. Aan de randen is het verweven van natuur/recreatie/landbouwbelangen het belangrijkste. Natuurontwikkeling kan de landbouw wellicht kansen bieden in de vorm van aanvullend of vervangend bedrijfsinkomen. Het geleidelijk overgaan in tijd en ruimte van landbouw via beheerslandbouw naar natuur kan uit recreatief oogpunt ook aantrekkelijk zijn.

Het mma zou uit moeten gaan van het zo snel en zeker mogelijk realiseren van hoogveen in het centrale deel afgestemd op behoud of versterking van cultuurhistorische waarden. Dit vereist een optimalisatieslag. In § 5.2.2 worden verdere aandachtspunten voor het mma gegeven.

Milieueffecten

In het MER dienen de milieueffecten zoveel mogelijk gekwantificeerd in beeld gebracht te worden en afgezet tegen de vastgestelde concrete toetsingscriteria. Het centrale deel dient gedetailleerder behandeld te worden, met accent op de

⁷ Zo gaat bijvoorbeeld op het gebied van recreatie in het Toeristisch-Recreatief Zoneringsplan Peelvenen (De Bes Van Nuland & Partners, 1998) de voorkeur niet uit naar het zogenaamde 'Giethoornmodel' maar naar een accent op recreatieve voorzieningen voor de eigen bevolking en aanvullende toeristische voorzieningen voor de gasten in de omgeving. Dit betekent dat de bijdrage van toerisme aan (behoud van) de werkgelegenheid in het gebied niet groot kan zijn.

effecten op de waterhuishouding en de doorwerking van deze effecten op natuur en cultuurhistorie.

3. BESTAANDE SITUATIE, AUTONOME ONTWIKKELING EN KNELPUNTEN

Artikel 7.10, lid 1, onder d van de Wm:

Een MER bevat ten minste: "een beschrijving van de bestaande toestand van het milieu, voor zover de voorgenomen activiteit of de beschreven alternatieven daarvoor gevolgen kunnen hebben, alsmede van de te verwachten ontwikkeling van dat milieu, indien de activiteit noch de alternatieven worden ondernomen."

3.1 Algemeen

De bestaande toestand van het milieu in het studiegebied en de autonome ontwikkeling hiervan, moeten worden beschreven als referentie voor de te verwachten milieueffecten van de herinrichting. Het studiegebied omvat het plangebied en omliggende gebieden, voor zover daar effecten van de voorgenomen activiteit kunnen gaan optreden. Per milieuaspect (bodem, water, enz.) kan de omvang van het studiegebied verschillen.

Onder de autonome ontwikkeling wordt verstaan: de ontwikkeling van het milieu, zonder dat de herinrichting wordt gerealiseerd. Bij deze beschrijving moet het MER uitgaan van ontwikkelingen van de huidige activiteiten in het studiegebied en van reeds genomen of te nemen besluiten. Als niet zeker is of bepaalde ingrijpende activiteiten zullen doorgaan of niet, dan kunnen hiervoor verschillende scenario's worden gebruikt.

In aansluiting op de beschrijving van huidige toestand en autonome ontwikkelingen moet in het MER worden aangegeven voor welke bestaande en verwachte knelpunten het voornemen een oplossing moet bieden. Beschreven moet worden waar de huidige situatie strijdig is met beleidsdoelen zoals die voor het gebied zijn geformuleerd. Per deelgebied en per functie (natuur, landbouw, recreatie, landschap en cultuurhistorie) dient te worden aangegeven wat de belangrijkste knelpunten en kansen zijn in de huidige situatie en in de toekomst uitgaande van de autonome ontwikkelingen.

In de volgende paragrafen wordt aangegeven welke aspecten van de huidige toestand, autonome ontwikkelingen en knelpunten in het MER beschreven moeten worden, per deelgebied en voor de herinrichting als geheel.

3.2 Water en bodem

In het MER moet beschreven worden hoe de hydrologie van het gebied, in combinatie met bodemeigenschappen, bepalend is voor de potenties van natuur, landbouw en recreatie. Dit inzicht wordt geboden door een ruimtelijk beeld van:

- het actuele en verwachte grond- en oppervlaktewaterregiem;

- de kwel- en wegzijgingsintensiteit, de belangrijkste aanvoer- en afvoerstromen van water (volume en kwaliteit) en de (afname van de) verdroging, in bijzonder in relatie tot natuurgebieden;
- de belangrijkste bronnen van eutrofiëring binnen het gebied (waaronder N-depositie en de uitspoeling van fosfaat uit verzadigde bodems bij verhoging van de grondwaterstand);
- de waterkwaliteit in termen van voedselrijkdom en basenrijkdom;
- verspreiding van verontreinigingen in grond- en oppervlaktewater rond bodemverontreinigingslocaties (waaronder voormalige stortplaatsen);
- de diffuse bronnen waaronder de riolerings situatie in het buitengebied.

3.3 Natuur

In het MER dienen de huidige natuurwaarden en de ecologische potentie van het studiegebied te worden benoemd. Naast de natuurkern dient onder andere aandacht besteed te worden aan de aanwezigheid van natuurwaarden in het huidige agrarisch gebied en de mate waarin deze waarden afhankelijk zijn van het huidige ruimtegebruik. De ecologische relaties tussen het landbouwgebied en de natuurgebieden moeten in het MER worden beschreven.

Natuurwaarden dienen expliciet te worden aangegeven, en soorten dienen met name genoemd te worden in verband met hun indicatieve betekenis.

Naast een beschrijving van de veranderingen in het (recente) verleden door ingrepen in de abiotische gesteldheid en in het voorkomen van minder algemene soorten (met name Rode Lijstsoorten⁸), dienen aansluitend per deelgebied de nu actuele knelpunten te worden aangegeven (wat staat een duurzame ontwikkeling van de huidige natuurwaarden in de weg). De oorzaken van bedreiging of het onvoldoende benutten van de potenties moeten beschreven worden. De water- en nutriëntenhuishouding en de doorwerking daarvan op ecosystemen dient daarbij zeker aan bod te komen. Ook de wijze van ontsluiting van gebieden voor recreatie en de participatie van de landbouw in natuurbeheer zijn van invloed op de natuurontwikkeling en dienen beschreven te worden.

Tevens dienen de effecten op genoemde natuurcomponenten van (recent) vigerend beleid op een termijn van 10 tot 30 jaar te worden geraamd. Bij deze beschrijving van autonome ontwikkeling dient ook rekening te worden gehouden met de verwachte veranderingen in overige vormen van grondgebruik.

3.4 Landbouw

In het MER dienen de volgende punten te worden uitgewerkt:

- Wat is het huidige grondgebruik en wat zijn de verwachte ontwikkelingen daarin, onder andere als gevolg van algemene (mest)wetgeving, gebiedsspecifiek beleid en de reconstructie zandgronden?
- Geef de belangrijke knelpunten zoals ze door de landbouw ervaren worden (nat- en droogteschade?). Wat zijn de sterke en zwakke punten als landbouwgebied? Wat zijn de milieueffecten van de landbouw (nitraat- en fosfaatuitspoeling, ammoniakemissies, grondwateronttrekking)? Daarbij dient onderscheid te worden gemaakt tussen de grondgebruikers (veehouders,

⁸ De Vereniging Onderzoek Flora en Fauna wijst in inspraakreactie 6 (bijlage 4) op het voorkomen van en groot aantal Rode Lijstsoorten, waaronder hogere planten, libellen en dagvlinders.

tuinders) en de niet grondgebonden landbouw, zoals varkenshouders (in verband met ammoniakdepositie).

- Hoe is de interesse van de landbouw met betrekking tot agrarisch natuurbeheer?

3.5 Recreatie

In het MER dienen de volgende punten te worden uitgewerkt:

- de huidige recreatiedruk en de gevolgen voor natuur en milieu dienen in beeld te worden gebracht; het gaat hierbij om de verschillende recreatievormen die in het gebied voorkomen en de spreiding van deze activiteiten over het gebied;
- naast het feitelijk ruimtegebruik moeten ook de belevingsaspecten benoemd worden; de mogelijkheden van natuurbeleving, algemeen en specifiek;
- er dient speciale aandacht te zijn voor de ontsluiting van het gebied voor de verschillende recreatievormen; het aspect verkeersveiligheid dient hierbij in de beschouwing betrokken te worden;
- de ligging en het functioneren van onverharde wegen voor recreatie en natuur, en recreatieroutes voor wandelen en fietsen en de aansluiting op de omliggende kernen dienen in beeld te worden gebracht.

3.6 Landschap, waaronder bos en cultuurhistorie

In het MER dient een beschrijving te worden gegeven van bestaande bos(complexen), van het landschap en van de cultuurhistorische eigenschappen, waaronder archeologische waardevolle objecten en patronen⁹. Een weergave op kaart verdient de voorkeur, met inbegrip van een (semi)kwantitatieve waardering, de mate van bescherming, respectievelijk de zekerheid van continuïteit

De knelpunten door te verwachten autonome ontwikkelingen dienen expliciet te worden aangegeven. Bij de voorziene grootschalige natuurontwikkelingen zijn knelpunten met cultuurhistorische waarden te verwachten. De mate waarin de bewoners bepaalde ingrijpende veranderingen in het landschapsbeeld (hetzij autonoom, dan wel gepland) willen of kunnen accepteren, dient te worden onderzocht. De landschappelijke beleving dient ook voor de huidige situatie te worden beschreven.

3.7 Leefbaarheid

Ten aanzien van het aspect leefbaarheid (gedefinieerd als de kwaliteit van het wonen, werken, verplaatsen en verblijven voor bewoners), dienen de volgende punten in het MER te worden beschreven, voor zowel de huidige situatie als de autonome ontwikkeling:

⁹ De Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek beveelt hiertoe in inspraakreactie 3 (bijlage 4) een archeologisch vooronderzoek aan, in de vorm van een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI), teneinde een goede beoordeling van de aard, omvang en kwaliteit van het aanwezige bodemarchief mogelijk te maken. Een dergelijk onderzoek is met name zinvol in gebieden waar het bodemarchief dreigt te worden aangetast.

- mogelijke vormen van vrije tijdsbesteding in de directe omgeving, waaronder zwemmen en vissen (en de relevante waterkwaliteit);
- hinder en risico (zoals stank vanuit landbouw, en muggen en botulisme vanuit natuur);
- ontsluiting, mobiliteit en verkeersveiligheid;
- werkgelegenheid.

De Commissie onderkent de druk op de leefbaarheid in kleine kernen door diverse ingrijpende ontwikkelingen¹⁰, zich manifesterend in afbrokkeling van het voorzieningenniveau. Het verdient aanbeveling dit aspect op een kwalitatieve wijze in het MER op te nemen.

4. BELEID, BESLUITVORMING EN DOEL

Artikel 7.10, lid 1, onder a van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van hetgeen met de voorgenomen activiteit wordt beoogd."*

Artikel 7.10, lid 1, onder c van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een aanduiding van de besluiten bij de voorbereiding waarvan het milieu-effectrapport wordt gemaakt, en een overzicht van de eerder genomen besluiten van bestuursorganen, die betrekking hebben op de voorgenomen activiteit en de beschreven alternatieven."*

4.1 Beleid en besluitvorming

De voorgenomen activiteit is feitelijk gestart met het 'Startdocument en Intentieverklaring Peelvenenproject' (juli 1996). Diverse betrokken partijen hebben in deze intentieverklaring aangegeven de knelpunten, die de streek en de overheden ervaren bij de beleidsuitvoering op het gebied van ruimte, water, milieu en economie, waar mogelijk sectoraal en waar nodig integraal aan te pakken. In het MER moeten de voor de herinrichting relevante beleidsvoornemens uit zowel nationale, provinciale als regionale plannen worden beschreven.

Kort moet worden aangegeven welke randvoorwaarden en uitgangspunten (ruimtelijke beperkingen, grenswaarden e.d.) gelden bij de voorgenomen herinrichting. Hierbij dient te worden verwezen naar de beleidsnota's, plannen en wetten waarin deze zijn vastgelegd. Er moet worden ingegaan op eventuele strijdigheden tussen beleidsvoornemens en hoe hiermee wordt omgegaan. Aangegeven moet worden of er in of nabij het studiegebied gebieden liggen, die op grond van milieuaspecten een speciale status in het provinciale, nationale of internationale beleid hebben of krijgen en wat de consequenties hiervan zijn. In ieder geval zijn in het plangebied de Vogelrichtlijn, het Structuurschema Groene Ruimte en de rijksnota Belvédère relevant.

¹⁰ In de startnotitie wordt ondermeer ingegaan op ingrijpende ontwikkelingen vanuit de agrarische sector, als inkomensreductie, afkalkend agro-economisch perspectief, en uitstroom uit de sector en/of gebied.

Het MER dient inzicht te verschaffen in de mogelijke fasering van de landinrichting, in relatie tot de beschikbaarheid van grond en geld en de consequenties hiervan voor de realisatie van (natuur)doelen.

Het MER dient aan te geven dat het is opgesteld bij het voorontwerpplan (VOP) ten behoeve van de vaststelling van het landinrichtingsplan door de provinciale besturen van Limburg en Noord-Brabant. Beschreven moet worden volgens welke procedure en welk tijdpad dit geschiedt en welke adviesorganen en instanties daarbij formeel en informeel zijn betrokken. Tot slot moeten de besluiten worden aangegeven die in een later stadium nog moeten worden genomen om de voorgenomen herinrichting te realiseren (vastlegging in bestemmingsplannen, peilbesluiten, beheersmaatregelen en dergelijke), en dient aangegeven te worden hoe de deelplannen (of uitvoeringsmodules) met inrichtingswerken worden verwezenlijkt en vastgesteld.

4.2 Doel

Het is van belang de doelen van het herinrichtingsplan concreet en toetsbaar in het MER te formuleren, onder andere om te komen tot reële alternatieven. De doelen volgen uit het spanningsveld tussen de huidige toestand en de autonome ontwikkeling enerzijds en het voorgenomen beleid anderzijds. Herinrichting moet er immers toe leiden dat de situatie in overeenstemming wordt gebracht met doelen in het beleid.

Uit de probleemstelling (knelpunten) en de beleidsdoelen moeten per deelgebied concrete doelen worden afgeleid voor de verschillende functies (natuur, landbouw, recreatie, landschap en cultuurhistorie) met criteria waaraan de alternatieven kunnen worden getoetst¹¹. Voor zover bepalend voor het realiseren van genoemde functies dienen in het MER met name de doelen ten aanzien van milieukwaliteit te worden aangegeven. In het MER moet in ieder geval duidelijk gemaakt worden:

- welke waterhuishoudkundige inrichting wordt nagestreefd;
- welke natuurdoeltypen per deelgebied worden nagestreefd in relatie tot de abiotische omstandigheden en eventueel gewenste betrokkenheid van (voormalige) agrariërs bij natuurbeheer;
- welke streefwaarden worden gehanteerd voor de N en P belasting per deelgebied;
- waar intensieve en waar extensieve recreatie wordt nagestreefd. Hierbij dient onderscheid gemaakt te worden naar aard (verblijfs-, dag,- waterrecreatie) en ontsluitingswijze;
- wat de landbouwdoelen zijn, met betrekking tot productieomstandigheden (met name waterhuishouding en verkaveling) en verbreding (neveninkomsten uit bijvoorbeeld natuurbeheer of recreatie);
- wat voor de verschillende deelgebieden de streefbeelden en doelen zijn voor bos, landschap en cultuurhistorische waarden;
- waar en hoe de verkeersveiligheid verbeterd moet worden.

¹¹ De BEL-systematiek (Handleiding BEL. Dienst Landelijk Gebied, november 1998) biedt hiertoe prima handvaten: voor diverse functies en kwaliteiten zijn doelen, toetsingscriteria en doelbereiken beschreven.

5. ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder b van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de voorgenomen activiteit en van de wijze waarop zij zal worden uitgevoerd, alsmede van de alternatieven daarvoor, die redelijkerwijs in beschouwing dienen te worden genomen, en de motivering van de keuze voor de in beschouwing genomen alternatieven."*

Artikel 7.10, lid 3 van de Wm:

"Tot de ingevolge het eerste lid, onder b, te beschrijven alternatieven behoort in ieder geval het alternatief waarbij de nadelige gevolgen voor het milieu worden voorkomen, dan wel, voor zover dat niet mogelijk is, deze met gebruikmaking van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming van het milieu, zoveel mogelijk worden beperkt."

5.1 Algemeen

Het MER moet alternatieven voor de herinrichting beschrijven, passend bij de geformuleerde doelen. De keuze van de alternatieven moet worden gemotiveerd evenals de selectie van het voorkeursalternatief. Voor het MER zijn vooral de milieuargumenten die bij deze keuze een rol spelen van belang. Voor onderlinge vergelijking¹² dienen de milieueffecten van de alternatieven volgens dezelfde methode en met hetzelfde detailniveau te worden beschreven. Beschrijving van het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) is verplicht.

De alternatieven moeten worden beschreven voor zover deze gevolgen hebben voor het milieu. Het verdient aanbeveling om onderscheid te maken tussen de realisatiefase (inrichting/aanleg) en de gebruiksfase (gebruik en beheer). Indien waarden (bijvoorbeeld natuurwaarden, bodemarchief of andere cultuurhistorische waarden) worden bedreigd, zal in het MER moeten worden aangegeven welke preventieve, mitigerende en compenserende maatregelen worden getroffen.

In het MER dient inzichtelijk te worden gemaakt dat het landinrichtingsplan gebaseerd is op zonerings van grondgebruik rekening houdend met de draagkracht van en de doelen voor natuur en landschap, zodat een duurzame situatie tot stand wordt gebracht. Aangetoond moet worden dat de beoogde natuurontwikkeling plaats kan vinden naast een goed functionerende landbouw en recreatief gebruik. Verschillen in gewenste drooglegging tussen landbouw en natuur vragen om bufferzones of speciale voorzieningen. In het MER moet worden aangegeven waar en hoe deze kunnen worden gerealiseerd.

5.2 De ontwikkeling en beschrijving van alternatieven

In het MER moet worden aangegeven welke ruimte de gestelde doelen en reeds genomen besluiten laten voor het ontwikkelen van alternatieven.

De ontwikkeling van een natuuralternatief en een cultuurhistorische-natuuralternatief (zoals vermeld in de startnotitie) vormt een prima basis. Verder kan gebruik gemaakt worden van varianten die voor de inrichting en

¹² Zie hoofdstuk 7.

het beheer van de verschillende gebieden mogelijk zijn. Er dient onderscheid gemaakt te worden tussen het centrale deel van de herinrichting en de randen (deelgebieden). Een belangrijke vraag is hoe het realiseren van het gewenste natuurdoeltype in het centrale deel (hoogveen) in overeenstemming is te brengen met het gewenste behoud van het dorpsgezicht en de ontginningsstructuur (wijken en vaarten) en het welbevinden van de bewoners van Griendsveen en Helenaveen¹³.

Verschillen tussen varianten kunnen betrekking hebben op het tempo en de mate van zekerheid van realisatie bij natuurontwikkeling. Als het snel en zeker moet is afgraven bijvoorbeeld nodig. Als het trager mag met risico's is uitmijnen van de grond (door beheerslandbouw) mogelijk een optie. Aan de randen is het verweven van natuur/recreatie/landbouwbelangen het belangrijkste. Natuurontwikkeling kan de landbouw wellicht kansen bieden in de vorm van aanvullend of vervangend bedrijfsinkomen. Het geleidelijk overgaan van landbouw via beheerslandbouw naar natuur kan uit recreatief oogpunt ook aantrekkelijk zijn. Aan de randen kan het tempo van realisatie lager liggen dan in het centrale deel. Dat mag een rol spelen bij het bedenken van varianten of alternatieven.

5.2.1 Beschrijving van alternatieven

In het MER zal voor elk alternatief beschreven moeten worden op welke wijze knelpunten voor de verschillende deelgebieden en functies opgelost gaan worden bij de herinrichting.

Natuur

De hydrologische inrichting moet in het MER worden beschreven, evenals de uit te voeren (geo)hydrologische maatregelen en de daarmee gerealiseerde waterkwaliteit, waterbalans en peilfluctuaties.

Per deelgebied moeten de aanleg en ontwikkeling van natuurgebieden beschreven worden. De wijze waarop bufferzones tussen natuurgebieden en landbouwgebieden kunnen worden gerealiseerd, dient in het MER inzichtelijk gemaakt te worden.

Bij de verschillende inrichtingsvarianten is steeds het bereiken van natuurdoeltypen van voedselarme, natte, zure milieus aan de orde. Hierbij dient aangegeven te worden of, respectievelijk in welke mate de abiotische randvoorwaarden voor deze natuurdoeltypen zullen worden gerealiseerd. Er moet daarbij rekening worden gehouden met effecten van klimaatverandering en met de vaak lange (re)generatietijd van bepaalde levensgemeenschappen.

Landbouw

In het MER moet worden beschreven op welke wijze de herinrichting van de landbouwgebieden plaatsvindt (verkaveling, ontwatering, ontsluiting), en wat de mogelijkheden van grondgebruik zijn als gevolg van een aangepaste waterhuishouding. Ook moet in het MER aan de orde komen of en hoe de landbouw ingeschakeld wordt bij het beheer van natuurgebieden en andere nieuwe activiteiten voortvloeiend uit de plannen (verbreding landbouw). In het MER zal duidelijk gemaakt moeten worden in hoeverre het alternatief bij-

¹³ Zie ook inspraakreacties 7 en 12 (bijlage 4), waarin gewezen wordt op behoud van cultuurhistorische waarden, op een zodanige wijze dat het niet in strijd is met de natuurbelangen en natuurdoelstellingen in het plangebied als geheel. De Stichting Behoud Natuurlijk Helenaveen draagt in reactie 12 (bijlage 4) hiertoe een nieuw alternatief aan (beschreven in het rapport "Helenaveen in het juiste perspectief").

draagt aan een sociaal-economisch aanvaardbaar niveau van landbouwkundig gebruik. Aangetoond moet worden dat dit gebruik duurzaam is, in harmonie met natuur en landschap, aansluit bij de aard van de bevolking en rekening houdt met de gewenste recreatieve ontwikkelingen.

Recreatie en toerisme

Aangegeven moet worden hoe de visie uitwerkt op de capaciteit van het gebied voor recreatie en toerisme. Het moet duidelijk worden welke natuur en milieuwwaarden van betekenis zijn voor de verschillende activiteiten op het gebied van recreatie en toerisme en hoe hiermee in termen van inrichting het best kan worden omgegaan.

Aangegeven moet worden hoe de verkeersdruk gereguleerd kan worden, bijvoorbeeld door in de omgeving, en met name in en bij de kernen, opvangcapaciteit voor het autoverkeer te realiseren en wandel- en fietsroutes hierop aan te sluiten.

5.2.2 Meest milieuvriendelijke alternatief

Het meest milieuvriendelijke alternatief (mma) moet:

- uitgaan van de beste bestaande mogelijkheden ter bescherming en/of verbetering van het milieu;
- binnen de competentie van de initiatiefnemer liggen.

De Commissie adviseert om bij de ontwikkeling van het mma te zoeken naar een optimalisatie van het natuurdoel én het doel op cultuurhistorisch vlak. Onder natuurdoel wordt verstaan het zo snel mogelijk en met de grootst mogelijke zekerheid realiseren van een aaneengesloten hoogveengebied zoals bedoeld in de EHS (om die reden is het een strategisch groenproject) met een invulling van de randen die een maximale bescherming bieden van dit hoogveengebied (door middel van bijvoorbeeld bufferzones en beheersgebieden).

Daarnaast adviseert de Commissie aandacht te besteden aan voor het milieu gunstige maatregelen als verminderen van verkeersdruk, emissiebeperkingen die verder gaan dan nationaal beleid, mogelijkheden om milieuvriendelijke vormen van recreatie te bevorderen, sanering van bodemverontreinigingen, rioleren van buitengebied en/of realisatie van IBA's¹⁴.

¹⁴ De gemeente Horst wijst in inspraakreactie 2 (bijlage 4) op diverse maatregelen ter vermindering van infrastructuur (onder andere IBA's en straatverlichting op zonne-energie).

6. GEVOLGEN VOOR HET MILIEU

Artikel 7.10, lid 1, onder e van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een beschrijving van de gevolgen voor het milieu, die de voorgenomen activiteit, onderscheidenlijk de alternatieven kunnen hebben, alsmede een motivering van de wijze waarop deze gevolgen zijn bepaald en beschreven."*

6.1 Algemeen

Bij de beschrijving van de milieugevolgen dienen de volgende algemene richtlijnen in acht te worden genomen:

- bij de beschrijving van de gevolgen voor het milieu moet, waar nodig, de ernst worden bepaald in termen van aard, omvang, reikwijdte, mitigeerbaarheid en compenseerbaarheid;
- per milieugevolg moet worden beschreven of het omkeerbaar is;
- bij onzekerheden over het wel of niet optreden van effecten moet een betrouwbaarheidsanalyse worden uitgevoerd of een 'worst case scenario' worden gebruikt;
- onzekerheden en onnauwkeurigheden in de voorspellingsmethoden en in gebruikte gegevens moeten worden vermeld;
- de manier waarop milieugevolgen zijn bepaald dient inzichtelijk en controleerbaar te zijn door het opnemen van basisgegevens in bijlagen of expliciete verwijzing naar geraadpleegd achtergrondmateriaal. Bij verwijzingen dient kort aangegeven te worden welke uitgangspunten bij het onderzoek zijn gehanteerd en tot welke resultaten dit heeft geleid;
- de effecten dienen zoveel mogelijk gekwantificeerd in beeld gebracht te worden;
- daar waar gebruik wordt gemaakt van expert-judgement dient het voorzien te worden van een redentatie.

De effectbeschrijving moet zowel de absolute milieueffecten omvatten als inzicht verschaffen in het percentage doelbereik van de verschillende alternatieven. De effecten van fysieke ingrepen en verwachte beheersmaatregelen dienen hiertoe getoetst te worden aan de geoperationaliseerde doelen van het project.

De effectbeschrijving dient ingevuld te worden voor de aspecten water en bodem (§ 6.2), natuur (§ 6.3), landschap en cultuurhistorie (§ 6.4) en leefbaarheid (§ 6.5). Het detailniveau dient groter te zijn en de effecten dienen meer gekwantificeerd te zijn in het centrale deel, in vergelijking met de gebieden daar omheen.

6.2 Water en bodem

Voor de beschrijving van de effecten op het oppervlaktewater en grondwater verdienen de volgende aspecten de aandacht

- de verandering in het grond- en oppervlaktewaterregiem;
- de verwachte verandering van de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater als gevolg van de voorgenomen maatregelen;
- het gedrag van fosfaat in verzadigde bodems bij peilverhoging.

De veranderingen in bodem en water moeten met name worden beschreven voor de gebieden die een functiewijziging ondergaan. Dit om inzicht te verkrij-

gen in de vraag of de abiotische omstandigheden de gewenste natuurdoeltypen mogelijk maken. Het gebruik van goed kaartmateriaal is wenselijk.

6.3 Natuur

Ofschoon de voorgenomen ingrepen in het algemeen een grote verbetering in natuurkwaliteit beogen, is het van belang de (positieve en negatieve) effecten per deelgebied te beschouwen. De relatie met § 6.2 dient daarbij expliciet te worden aangegeven.

De effecten van de voorgenomen activiteiten voor de aanwezige organismen dienen bepaald te worden: welke soorten verdwijnen¹⁵, welke verschijnen, en op welke termijn. Daarbij dienen alle effecten van veranderende inrichting en ruimtegebruik te worden betrokken (EHS verbindingzones, recreatieve ontsluiting, etc.).

Voor landbouwgebieden moeten de effecten van de landbouw op de natuur en de effecten van de natuurontwikkeling op de landbouw beschreven worden. Indien de emissie van N sterker terug moet dan nationaal wettelijk voorgeschreven in verband met de aanwezigheid van gevoelige natuur, dan dienen ook de gevolgen voor de niet-grondgebonden veehouderij in beeld te worden gebracht. Tevens dient aangegeven te worden in welke mate verlies van werkgelegenheid in de landbouw door inkrimping van het areaal landbouwgrond kan worden gecompenseerd door het inschakelen van (voormalige) agrariërs bij het beheer van natuurgebieden.

6.4 Landschap en cultuurhistorie

De gevolgen van de herinrichting voor landschap en cultuurhistorie moeten in het MER beschreven en zo mogelijk gevisualiseerd (bijvoorbeeld met behulp van fotomontages) en gekwantificeerd worden. Het gaat om effecten op de visueel-ruimtelijke en functioneel ruimtelijke structuur van het landschap. Effecten op cultuurhistorie betreffen de mogelijke aantasting van archeologische waarden door kwantitatieve en kwalitatieve achteruitgang van het bodemarchief. Daarnaast kunnen historisch-geografische waarden beïnvloed worden, zowel door aantasting van de herkenbaarheid van de landschappelijke opbouw als door aantasting van de afzonderlijke elementen (kanalen, kavelpatronen).

Het is van belang om onderscheid te maken in effecten op langere termijn en tijdelijke effecten (afstervende bomen) en het vervagen (verdwijnen) van cultuurhistorische elementen (percelering).

6.5 Leefbaarheid

De gevolgen van de herinrichting op de ontwikkeling van de leefbaarheid van het gebied moeten in het MER worden beschreven. Onderscheid kan worden gemaakt in min of meer objectief meetbare effecten, zoals bijvoorbeeld werk-

¹⁵ De Vereniging Das & Boom wijst in inspraakreactie 9 (bijlage 4) expliciet op de momenteel in het plangebied levende dassen, die door de beoogde veranderingen (met name vernatting) gedwongen worden te migreren.

gelegenheid, afname stankhinder en hinder door toename (recreatief) verkeer en meer subjectieve, zoals kwaliteit van de landschappelijke beleving van de bevolking en muggenoverlast.

7. VERGELIJKING VAN ALTERNATIEVEN

Artikel 7.10, lid 1, onder f van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een vergelijking van de ingevolge onderdeel d beschreven te verwachten ontwikkeling van het milieu met de beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit, alsmede met de beschreven gevolgen voor het milieu van elk der in beschouwing genomen alternatieven."*

De milieueffecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven moeten onderling én met de referentiesituatie (huidige toestand en autonome ontwikkeling) worden vergeleken. Doel van de vergelijking is inzicht te geven in de mate waarin, dan wel de essentiële punten waarop, de positieve en negatieve effecten van de voorgenomen activiteit en de alternatieven verschillen. Er dient voor gewaakt te worden dat bij aggregatie van deelaspecten tot totaalscores informatie over verschillen tussen alternatieven verloren gaat. Vergelijking moet bij voorkeur op grond van kwantitatieve informatie plaatsvinden.

Bij de vergelijking moeten de doelstellingen en de grens- en streefwaarden van het milieubeleid worden betrokken. De beschreven effecten van de landinrichting moeten afgezet worden tegen de toetsingscriteria om de optredende effecten en het percentage doelbereik vast te stellen.

Hoewel dit geen verplicht deel van het MER uitmaakt, beveelt de Commissie aan een indicatie te geven van de kosten van de verschillende alternatieven (inrichtingskosten en gekapitaliseerde toekomstige beheerskosten).

8. LEEMTEN IN INFORMATIE

Artikel 7.10, lid 1, onder g van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een overzicht van de leemten in de onder d en e bedoelde beschrijvingen [d.w.z. van de bestaande milieutoestand en autonome ontwikkeling daarvan, resp. van de milieueffecten] ten gevolge van het ontbreken van de benodigde gegevens."*

Het MER moet aangeven over welke milieuaspecten geen informatie kan worden opgenomen vanwege gebrek aan gegevens. Deze inventarisatie moet worden toegespitst op die milieuaspecten, die (vermoedelijk) in verdere besluitvorming een belangrijke rol spelen. Op die manier kan worden beoordeeld, wat de consequenties moeten zijn van het gebrek aan milieuinformatie.

Beschreven moet worden:

- welke onzekerheden zijn blijven bestaan en wat hiervan de reden is;
- in hoeverre op korte termijn zou kunnen worden voorzien in de leemten in informatie;
- hoe ernstig leemten en onzekerheden zijn voor het te nemen besluit;
- de consequenties die leemten en onzekerheden hebben voor het besluit.

9. EVALUATIEPROGRAMMA

Artikel 7.39 van de Wm:

"Het bevoegd gezag dat een besluit heeft genomen, bij de voorbereiding waarvan een milieueffect-rapport is gemaakt, onderzoekt de gevolgen van de betrokken activiteit voor het milieu, wanneer zij wordt ondernomen of nadat zij is ondernomen."

Gedeputeerde Staten van Limburg en Noord-Brabant moeten bij het besluit aangeven op welke wijze en op welke termijn een evaluatieonderzoek verricht zal worden om de voorspelde effecten met de daadwerkelijk optredende effecten te kunnen vergelijken en zo nodig aanvullende mitigerende maatregelen te treffen. Het verdient aanbeveling, dat de Landinrichtingscommissie in het MER reeds een aanzet tot een programma voor dit onderzoek geeft, omdat er een sterke koppeling bestaat tussen onzekerheden in de gebruikte voorspellingsmethoden, de geconstateerde leemten in kennis en het te verrichten evaluatieonderzoek.

De Commissie adviseert om in het evaluatieonderzoek aandacht te besteden aan:

- de abiotische kwaliteit van het centrale deelgebied (onder andere: waterbalans, mineralenbalans). Een vergelijking van meetresultaten met kwaliteitseisen in verband met het natuurdoel zal tot bijstelling van de plannen moeten leiden. Aan de randen zou kunnen worden volstaan met het op hoofdlijnen beoordelen of de ontwikkelingen de goede kant op gaan en of het proces van herinrichting niet moet worden bijgesteld op basis van veranderend inzicht of nieuwe technische mogelijkheden;
- naast de abiotische kwaliteit, dient ook de biotische kwaliteit (flora, vegetatieontwikkeling en fauna) te worden gemonitord;
- hoewel onderdeel van de biotische kwaliteit wordt vanuit het perspectief van de leefbaarheid voorgesteld het voorkomen van muggen te monitoren;
- de omvang van recreatie en de invloed op natuur en milieu, zowel naar gebruiksvormen als naar locaties;
- controle van de mate van bescherming van de archeologische en cultuurhistorische elementen.

10. VORM EN PRESENTATIE

Bijzondere aandacht verdient de presentatie van de vergelijkende beoordeling van de alternatieven. De onderlinge vergelijking dient bij voorkeur te worden gepresenteerd met behulp van tabellen, figuren en kaarten. Voor de presentatie beveelt de Commissie verder aan om:

- het MER zo beknopt mogelijk te houden, onder andere door achtergrondgegevens (die conclusies, voorspellingen en keuzen onderbouwen) niet in de hoofdtekst zelf te vermelden, maar in een bijlage op te nemen;
- een verklarende woordenlijst, een lijst van gebruikte afkortingen en een literatuurlijst bij het MER op te nemen;
- bij gebruik van kaarten recent kaartmateriaal te gebruiken, topografische namen goed leesbaar weer te geven en een duidelijke legenda erbij te voegen.

11. SAMENVATTING VAN HET MER

Artikel 7.10, lid 1, onder h van de Wm:

Een MER bevat ten minste: *"een samenvatting die aan een algemeen publiek voldoende inzicht geeft voor de beoordeling van het milieu-effectrapport en van de daarin beschreven gevolgen voor het milieu van de voorgenomen activiteit en van de beschreven alternatieven."*

De samenvatting is het deel van het MER dat vooral wordt gelezen door besluitvormers en insprekers en het verdient daarom bijzondere aandacht. Het moet als zelfstandig document leesbaar zijn en een goede afspiegeling zijn van de inhoud van het MER. Daarbij moeten de belangrijkste zaken zijn weergegeven, zoals:

- de hoofdpunten voor de besluitvorming;
- de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de belangrijkste effecten voor het milieu bij het uitvoeren van de voorgenomen activiteit en de alternatieven;
- de vergelijking van de alternatieven en de argumenten voor de selectie van het mma en het voorkeursalternatief;
- belangrijke leemten in kennis.